

Nr 167

Kungl. Maj:ts proposition angående representation för de anställda i allmän försäkringskassas styrelse, m. m.; given den 25 oktober 1974.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden, föreslå riksdagen att bifalla de förslag om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

CARL GUSTAF

SVEN ASPLING

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att två personalföreträdare jämte suppleanter skall ingå i allmän försäkringskassas styrelse. Dessa får samma ställning i styrelsen som personalföreträdarna i statlig myndighets styrelse. Dessutom föreslås vissa andra ändringar beträffande försäkringskassas styrelse. Styrelsen kommer främdeles att utgöras av ordförande och vice ordförande utsedda av regeringen, fyra av landstinget utsedda ledamöter samt två personalföreträdare utsedda av regeringen på förslag av arbetstagarorganisation.

Propositionen innehåller vidare bl. a. förslag om befogenhet för allmän försäkringskassa att biträda kommun med vissa arbetsuppgifter. Härigenom blir det möjligt för försäkringskassorna att gemensamt med kommunernas socialvård anordna s. k. servicepunkter på orter med lågt befolkningsunderlag. Slutligen föreslås vissa ändringar i bestämmelserna om prövningen av ärenden i försäkringskassornas pensionsdelegationer och försäkringsnämnder för att förkorta handläggningstiderna.

De nya bestämmelserna föreslås träda i kraft den 1 januari 1975.

Förslag till

Lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring

Härigenom förordnas att 18 kap. 1, 5, 7, 9, 10, 16, 20, 21, 24 och 25 §§ samt 20 kap. 6 § lagen (1962:381) om allmän försäkring¹ skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

18 kap.

1 §²

För varje landstingskommun samt varje kommun, som ej tillhör landstingskommun, skall finnas en allmän försäkringskassa. *Då särskilda förhållanden föranleda därtill, må dock försäkringskassas verksamhetsområde omfatta två landstingskommuner eller landstingskommun och kommun som nyss sagts.* Om antalet försäkringskassor och deras verksamhetsområden förordnar regeringen.

För varje landstingskommun samt varje kommun, som ej tillhör landstingskommun, skall finnas en allmän försäkringskassa. Om antalet försäkringskassor och deras verksamhetsområden förordnar regeringen.

Allmän försäkringskassa skall inrätta lokalkontor i den mån så provas erforderligt.

5 §³

Allmän försäkringskassa må ej utan stöd av särskilt lagstadgande bedriva annan verksamhet än som anges i denna lag eller i bestämmelser, som utfärdats med stöd av densamma.

I den mån regeringen så förordnar, är allmän försäkringskassa pliktig att biträda vid handhavandet av annan *statlig social försäkrings- eller understödsverksamhet* ävensom att tillställa socialregister behövliga uppgifter.

I den mån regeringen så förordnar, är allmän försäkringskassa pliktig att biträda vid handhavandet av annan *verksamhet* ävensom att tillställa socialregister behövliga uppgifter.

Allmän försäkringskassa skall tillhandagå statlig eller kommunal myndighet, försäkringsinrättning samt arbetsgivare med yttranden och

¹ Lagen omtryckt 1973:908.

² Senaste lydelse 1974:510.

³ Senaste lydelse 1974:510.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

upplysningar, i den mån hinder enligt lag eller författning ej möter samt mera betydande olägenhet ej därigenom uppkommer för kassan. Myndighet, som handhar arbetslöshetsförsäkring, eller lokalt organ som i 1 kap. 2 § sägs må ej av allmän försäkringskassa förvägras begärt biträde.

7 §⁴

Styrelse för allmän försäkringskassa skall bestå av sju eller, om kassans verksamhetsområde omfattar två landstingskommuner inom skilda län, åtta ledamöter. Styrelsen för Stockholms läns allmänna försäkringskassa skall dock bestå av nio ledamöter.

En ledamot, som skall vara ordförande, utses av regeringen, en ledamot av socialstyrelsen samt en ledamot av länsstyrelsen; om kassans verksamhetsområde tillhör två län, skall vardera länsstyrelsen utse en ledamot. Övriga ledamöter utses av landstinget eller, där fråga är om kassa, vars verksamhetsområde utgöres av enbart en kommun, av kommunfullmäktige. Omfattar kassans verksamhetsområde två landstingskommuner, skall vardera landstinget utse två ledamöter; utgöres verksamhetsområdet av landstingskommun och kommun, som ej tillhör landstingskommun, utses tre ledamöter av landstinget samt en ledamot av kommunfullmäktige.

För varje ledamot utses en suppleant.

Styrelse för allmän försäkringskassa består av ordförande och vice ordförande som utses av regeringen samt fyra ledamöter som utses av landstinget eller, där fråga är om kassa vars verksamhetsområde utgöres av kommun, av kommunfullmäktige. Härutöver få i styrelsearbetet delta två personalföreträdare. Dessa utses av regeringen på förslag av arbetstagarorganisation. I styrelsen för Stockholms läns allmänna försäkringskassa utser landstinget sex ledamöter.

Personalföreträdare är ledamot i den omfattning som framgår av särskilda bestämmelser.

För annan ledamot än ordförande och vice ordförande utses en suppleant.

⁴ Senaste lydelse 1974:510.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

9 §

Ledamot av allmän försäkringskassas styrelse skall vara svensk medborgare. Uppdraget må ej innehavas av den som är omyndig. *Ej heller må den vara styrelseledamot som är ledamot i eller befattningshavare vid försäkringsdomstolen eller som är i riksförsäkringsverkets eller allmän försäkringskassas tjänst.*

Ledamot av allmän försäkringskassas styrelse skall vara svensk medborgare. Uppdraget må ej innehavas av den som är omyndig.

10 §

Till styrelsesammanträde skola samtliga ledamöter kallas. Är styrelseledamot förhindrad att tjänstgöra, skall till tjänstgöring i första hand inkallas den för honom utsedde suppleanten. Suppleant må även eljest närvara vid styrelsens sammanträden och skall alltid underrättas om tid för sammanträde. Den i 12 § första stycket omförmälde direktören äger deltaga i styrelsens sammanträden men ej i dess beslut.

Vid förfall för ordföranden föres ordet av *den för honom utsedde suppleanten eller, vid förfall jämväl för denne, av den som de vid sammanträdet närvarande utse.*

Styrelsen är beslutförför, då *mer än* halva antalet ledamöter är närvarande. Såsom styrelsens beslut gäller den mening, om vilken de flesta röstande förena sig, och vid lika röstetal den mening, som biträdes av *ordföranden*.

Vid styrelsens sammanträden skall föras protokoll. Har ledamot, som deltagit i ärendes behandling, från styrelsens beslut avvikande mening, skall denna antecknas till protokollet.

16 §

För granskning av styrelsens förvaltning och den allmänna försäkringskassans räkenskaper skola för varje år utses en revisor av riksförsäkringsverket och två revi-

Vid förfall för *både* ordföranden och *vice ordföranden* föres ordet av den som de vid sammanträdet närvarande utse.

Styrelsen är beslutförför, då *minst hälften av de* ledamöter som äger deltaga i avgörandet är närvarande. Såsom styrelsens beslut gäller den mening, om vilken de flesta röstande förena sig, och vid lika röstetal den mening, som biträdes av *den som för ordet*.

För granskning av styrelsens förvaltning och den allmänna försäkringskassans räkenskaper skola för varje år utses en revisor av riksförsäkringsverket och två revi-

Nuvarande lydelse

sorer av landstinget eller, där fråga är om kassa, vars verksamhetsområde utgöres av *enbart en* kommun, av kommunfullmäktige. *Omfattar kassans verksamhetsområde två landstingskommuner, skall vardera landstinget utse en revisor; utgöres verksamhetsområdet av landstingskommun och kommun, som ej tillhör landstingskommun, skall en revisor utses av landstinget och en revisor av kommunfullmäktige.*

För varje revisor utses en suppleant.

Revisor må skiljas från uppdraget av den som utsett honom.

Revisor skall hava den erfarenhet beträffande bokföring och insikt i ekonomiska förhållanden, som med hänsyn till kassans verksamhet erfordras för uppdraget. Till revisor må ej utses den som är i kassans eller styrelseledamots tjänst, ej heller nära anhörig till styrelseledamot.

Föreslagen lydelse

sorer av landstinget eller, där fråga är om kassa, vars verksamhetsområde utgöres av kommun, av kommunfullmäktige.

20 §⁵

Frågor om förtidspension, handikappersättning och vårdbidrag avgöras i allmän försäkringskassa av en pensionsdelegation, bestående av *sju* ledamöter. Dessa äro ordföranden i kassans styrelse, som tillika för ordet i delegationen, två av socialstyrelsen utsedda läkare, två av riksförsäkringsverket utsedda ledamöter som skola hava särskild erfarenhet av arbetsförhållanden och två av landstinget eller, om kassans verksamhetsområde utgöres av *enbart en* kommun, av kommunfullmäktige utsedda ledamöter. *Omfattar kassans verksamhetsområde två landstingskommuner eller landstingskommun och kommun, som ej tillhör landstingskommun, skola landstingen eller landstinget och kommunfull-*

Frågor om förtidspension, *med undantag av ärenden som avses i 7 kap. 1 § andra stycket, samt om* handikappersättning och vårdbidrag avgöras i allmän försäkringskassa av en pensionsdelegation, bestående av *åtta* ledamöter. Dessa äro ordföranden i kassans styrelse, som tillika för ordet i delegationen, *vice ordföranden i kassans styrelse*, två av socialstyrelsen utsedda läkare, två av riksförsäkringsverket utsedda ledamöter som skola hava särskild erfarenhet av arbetsförhållanden och två av landstinget eller, om kassans verksamhetsområde utgöres av kommun, av kommunfullmäktige utsedda ledamöter. Då skäl äro därtill må regeringen utse särskild ordförande *och vice ordförande* i pensionsdelegation.

⁵ Lydelse enligt förslag i prop. 1974:129.

Nuvarande lydelse

mäktige vardera utse en ledamot.

Då skäl äro därtill må regeringen utse särskild ordförande i pensionsdelegation.

Suppleant för ordförande, som tillika är ordförande i kassans styrelse, är den för honom utsedde suppleanten i styrelsen, såvida icke regeringen förordnar annorlunda. För annan ordförande så ock för annan ledamot än ordförande utses en suppleant. Regeringen må dock föreskriva att för envar av de av socialstyrelsen utsedda läkarna skola utses två suppleanter.

I allmän försäkringskassa må med regeringens medgivande finnas flera pensionsdelegationer.

Föreslagen lydelse

För annan ledamot än ordförande och vice ordförande utses en suppleant. Regeringen må föreskriva att för envar av de av socialstyrelsen utsedda läkarna skola utses två suppleanter.

21 §

Pensionsdelegation är beslutför då minst fyra ledamöter äro närvarande. I delegationens sammanträden men ej i dess beslut äga den allmänna försäkringskassans direktör samt en företrädare för länsarbetsnämnden deltaga.

I övrigt skall vad i 8–10 §§ är stadgat med avseende på styrelse äga motsvarande tillämpning med avseende på pensionsdelegation; dock må förtroendeläkare hos allmän försäkringskassa vara ledamot av pensionsdelegation. Har föredraganden från beslutet avvikande mening, skall denna antecknas till protokollet.

I övrigt skall vad i 8–10 §§ är stadgat med avseende på styrelse äga motsvarande tillämpning med avseende på pensionsdelegation. Har föredraganden från beslutet avvikande mening, skall denna antecknas till protokollet.

24 §

Försäkringsnämnd skall bestå av minst fem och högst sju av kommunen utsedda ledamöter. Består nämndens verksamhetsområde av flera kommuner, bestämmer dock riksförsäkringsverket antalet ledamöter och huru många ledamöter som skola utses av varje kommun. För varje ledamot utses en suppleant. Nämnden utser inom sig ordförande och vice ordförande.

Vad i 8–10 §§ är stadgat med avseende på styrelse skall äga mot-

Vad i 8–10 §§ är stadgat med avseende på styrelse skall äga mot-

Nuvarande lydelse

svarande tillämpning med avseende på försäkringsnämnd.

Föreslagen lydelse

svarande tillämpning med avseende på försäkringsnämnd. *Beslutanderätten i vissa ärenden, vilkas prövning ankommer på försäkringsnämnd, får enligt särskilda bestämmelser utövas av nämndens ordförande.*

Föredragning inför försäkringsnämnd verkställes av den som den allmänna försäkringskassans styrelse utser därtill.

25 §⁶

Arvode och annan ersättning till *ordförande i styrelse och till* ledamot av pensionsdelegation fastställas av regeringen.

Arvode och annan ersättning till *annan ledamot av styrelse än ordförande*, till ledamot av försäkringsnämnd, till revisor och till sådan ställföreträdare för styrelse som omförmäles i 18 § första stycket fastställas av riksförsäkringsverket.

Arvode och annan ersättning som avses i denna paragraf utgivas av den allmänna försäkringskassan.

Arvode och annan ersättning till ledamot av *styrelse och* pensionsdelegation fastställas av regeringen.

Arvode och annan ersättning till ledamot av försäkringsnämnd, till revisor och till sådan ställföreträdare för styrelse som omförmäles i 18 § första stycket fastställas av riksförsäkringsverket.

20 kap.

6 §

Fordran å ersättning enligt denna lag, som inestår hos riksförsäkringsverket eller allmän försäkringskassa, må ej utmätas. Rätt till ersättning må ej heller överlätas, innan ersättningen är tillgänglig för lyftning.

Bestämmelserna i första stycket hindra ej utmätning av pensionsbelopp enligt vad som föreskrives i utökningslagen.

Försäkrads fordran å ersättning enligt denna lag, som inestår hos riksförsäkringsverket eller allmän försäkringskassa, må ej utmätas. *Försäkrads* rätt till ersättning må ej heller överlätas, innan ersättningen är tillgänglig för lyftning.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1975. Ledamot i styrelse för allmän försäkringskassa som utsetts med stöd av äldre bestämmelser kvarstår som ledamot i styrelsen under den tid för vilken han utsetts.

⁶ Senaste lydelse 1974:510.

Utdrag av protokollet över socialärenden hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 25 oktober 1974.

Närvarande: statsministern PALME, ministern för utrikes ärendena ANDERSSON, statsråden STRÄNG, HOLMQVIST, ASPLING, LUNDKVIST, GEIJER, BENGTSSON, NORLING, LÖFBERG, CARLSSON, ZACHRISSON, LEIJON, HJELM-WALLÉN.

Chefen för socialdepartementet, statsrådet Aspling, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter fråga om *styrelserepresentation för de anställda i allmän försäkringskassas styrelse, m. m.* och anför.

1 Inledning

1970 års riksdag begärde översyn av vissa bestämmelser i 18 kap. lagen (1962:381) om allmän försäkring (AFL) i fråga om bl. a. behörighet för anställd hos allmän försäkringskassa att vara ledamot i försäkringskassas styrelse (mot. 1970:I:850 och 1970:II:1004, 2 LU 1970:70, rskr 1970:353).

Sedan Kungl. Maj:t uppdragit åt riksförsäkringsverket att utreda de frågor riksdagen tagit upp har verket den 6 juni 1974 lagt fram utredning och förslag om personalföreträdare i försäkringskassas styrelse m. m. Verket har samtidigt föreslagit vissa andra ändringar av bestämmelserna om de allmänna försäkringskassorna i 18 kap. AFL.

Efter remiss har yttranden över riksförsäkringsverkets förslag avgetts av socialstyrelsen, försäkringsdomstolen, statskontoret, riksrevisionsverket, statens personalnämnd, länsstyrelserna i Stockholms, Jönköpings, Malmöhus, Göteborgs och Bohus, Örebro, Västernorrlands och Norrbottens län, Svenska kommunförbundet, Landstingsförbundet, Försäkringskasseförbundet, Landsorganisationen i Sverige (LO), Tjänstemännens centralorganisation (TCO), Sveriges akademikers centralorganisation (SACO), Försäkringskassornas förhandlingsorganisation och Försäkringsanställdas förbund.

2 Gällande bestämmelser

2.1 Allmän försäkringskassas styrelse

För allmän försäkringskassa är styrelsen det högsta beslutande organet (18 kap. 6 § AFL).

Styrelsen består av sju eller, om kassans verksamhetsområde omfattar två landstingskommuner inom skilda län, åtta ledamöter. Styrelsen för Stockholms läns allmänna försäkringskassa består dock av nio ledamöter. Av ledamöterna utses en – som skall vara ordförande – av Kungl. Maj:t,

en av socialstyrelsen och en av länsstyrelsen. Om kassans verksamhetsområde tillhör två län utser vardera länsstyrelsen en ledamot. Övriga ledamöter utses av landsting eller kommunfullmäktige. För varje ledamot utses en suppleant (18 kap. 7 § AFL).

För uppdraget som styrelseledamot gäller vissa behörighetskrav. Således kan inte den som är ledamot i eller tjänsteman vid försäkringsdomstolen eller som är i riks försäkringsverkets eller allmän försäkringskassas tjänst vara ledamot i styrelse för försäkringskassa (18 kap. 9 § AFL).

2.2 Vissa andra bestämmelser i 18 kap. AFL

De allmänna försäkringskassorna har uteslutande statliga uppgifter. Huvuduppgifterna avser den allmänna försäkringen. Kassorna får inte utan stöd av särskilt lagstadgande bedriva annan verksamhet än som anges i AFL eller i bestämmelser som utfärdats med stöd av denna lag. I den mån Kungl. Maj:t förordnar är kassorna dock skyldiga att biträda vid administrationen av annan statlig socialförsäkrings- eller understödsverksamhet (18 kap. 5 § AFL). Fr. o. m. år 1974 har administrationen av allmänna barnbidrag och utbetalningen av kontant arbetsmarknadsstöd lagts på riks försäkringsverket och de allmänna försäkringskassorna. För handläggningen av vissa typer av pensionsärenden finns inom försäkringskassorna särskilda organ, pensionsdelegationer och försäkringsnämnder.

Pensionsdelegationerna skall pröva frågor om förtidspension, invaliditetstillägg, invaliditetssättning och vårdbidrag. (Invaliditetstillägg och invaliditetssättning har i prop. 1974:129 föreslagits sammanförda till en förmån, handikappersättning.) Delegationen skall bestå av sju ledamöter. Dessa är ordföranden i kassans styrelse, som även är ordförande i delegationen, två av socialstyrelsen utsedda läkare, två av riks försäkringsverket utsedda ledamöter med särskild erfarenhet av arbetsförhållanden och två av landstinget eller av kommunfullmäktige utsedda ledamöter. Kungl. Maj:t kan förordna särskild ordförande. Så har skett då flera pensionsdelegationer inrättats i samma försäkringskassa (18 kap. 20 § AFL).

Försäkringsnämndernas beslutskompetens avser inkomstprövade förmåner inom folkpensioneringen. Enligt 10 § lagen (1962:392) om hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg till folkpension skall ärenden rörande dessa förmåner prövas av försäkringsnämnd. Vidare skall sådan nämnd enligt 32 § lagen (1962:382) angående införande av lagen om allmän försäkring pröva frågor om änkepension i anledning av dödsfall som inträffat före den 1 juli 1960 (inkomstprövade änkepensioner) och frågor om ännu kvarstående förmåner enligt den numera upphävda lagen (1947:530) om särskilda barnbidrag. Vidare skall nämnderna ge kassornas styrelser m. fl. råd och upplysningar angående lokala angelägenheter.

I princip skall det finnas en försäkringsnämnd för varje kommun. Ledamöterna – minst fem och högst sju – väljs av resp. kommun. Riks försäkringsverket kan medge att försäkringsnämnds verksamhetsom-

råde får omfatta flera kommuner eller del av kommun. Då det är fråga om flera kommuner bestämmer verket vidare antalet ledamöter och hur många ledamöter som skall utses av varje kommun. Nämnden utser inom sig ordförande och vice ordförande (18 kap. 23 och 24 §§ AFL).

För uppdrag som ledamot av pensionsdelegation och försäkringsnämnd gäller samma behörighetskrav som för uppdrag som styrelseledamot.

3 Riksförsäkringsverkets förslag

3.1 Personalrepresentation i allmän försäkringskassas styrelse m. m.

Riksförsäkringsverket konstaterar inledningsvis att frågan om medverkan från de anställdas sida i företags och myndigheters styrelser varit aktuell under senare tid. I aktiebolag, ekonomiska föreningar och bank- och försäkringsbolag har således de anställda, t. o. m. utgången av juni 1976, fått rätt till representation i företagens styrelser. Vidare har i kommuner och landstingskommuner försöksvis öppnats möjlighet att bereda de anställda rätt att närvara vid styrelser och nämnders arbete. Beträffande anställda vid statliga myndigheter har styrelserepresentation på försök införts vid bl. a. styrelsen för internationell utveckling, försvarets forskningsanstalt, televerket, patent- och registreringsverket, statens institut för företagsutveckling samt statens vattenfallsverk.

Riksförsäkringsverket konstaterar vidare att Kungl. Maj:t nyligen i enlighet med riksdagens beslut (InU 1974:4, rskr 95) med anledning av ett i prop. 1974:1 (bilaga 2) framlagt förslag utfärdat kungörelse (1974:224) om personalföreträdare i statlig myndighets styrelse m. m. Kungörelsen innebär att Kungl. Maj:t kan förordna om personalföreträdare vid statlig myndighet där sammanlagt minst halva antalet anställda tillhör arbetstagarorganisation. Personalföreträdare – i regel två – utses av Kungl. Maj:t på förslag av arbetstagarorganisation.

Beträffande de allmänna försäkringskassorna påpekar riksförsäkringsverket att anställd hos försäkringskassa enligt bestämmelserna i 18 kap. 9 § AFL inte får vara ledamot i kassans styrelse. Detta innebär att möjlighet till personalrepresentation för de försäkringskassanställda i kassornas styrelser saknas. Verket finner detta otillfredsställande och föreslår att man ansluter kassorna till det system för arbetstagarrepresentation som stadgats i nyssnämnda kungörelse. I AFL bör därför enligt verkets förslag införas en bestämmelse om att två ledamöter i försäkringskassas styrelse jämte suppleanter för dessa skall utses på förslag av arbetstagarorganisation. Uppgiften att förordna de två personalrepresentanterna och suppleanterna bör enligt riksförsäkringsverket ankomma på verket.

Riksförsäkringsverket anser att Kungl. Maj:t bör erhålla bemyndigande att besluta om den närmare utformningen av bestämmelserna om arbetstagarrepresentanternas funktioner i kassastyrelserna. Kungl. Maj:t torde i så fall kunna begränsa sig till att besluta att vad som i ifrågavarande kungörelse gäller för statsmyndigheterna skall i tillämpliga

delar gälla för försäkringskassorna.

Riksförsäkringsverket har i detta sammanhang tagit upp ytterligare några frågor som rör kassastyrelsernas sammansättning.

Från försäkringskassorna har enligt riksförsäkringsverket framhållits det otillfredsställande i att kassastyrelsens vice ordförande endast innehar en suppleantpost och inte kan som ledamot aktivt delta i styrelsens arbete. Verket delar kassornas uppfattning och anser starka skäl tala för att det i kassans styrelse skall ingå en av Kungl. Maj:t utsedd ledamot som tillika är vice ordförande.

Om styrelserna utökas i enlighet med vad som föreslagits blir antalet ledamöter tio eller fler. Riksförsäkringsverket finner att detta skulle göra arbetet i styrelserna alltför tungrott och anser att man bör undersöka möjligheterna att på annat sätt minska antalet styrelseledamöter.

Att minska antalet av landstinget tillsatta ledamöter för att därigenom bereda plats för en vice ordförande och två personalrepresentanter kan enligt verkets mening inte vara rimligt, då man därigenom skulle begränsa allmänhetens – de försäkrades – inflytande på kassornas verksamhet. Däremot torde det kunna ifrågasättas om inte de ledamotposter som tillsatts av socialstyrelsen och länsstyrelsen (läkaren resp. länsstyrelsetjänstemannen) skulle kunna utgå. Frågor av medicinsk innebörd behandlas sällan i kassans styrelse. Vid behov har kassan tillgång till läkarexpertis genom kassans förtroendeläkare och även genom de läkare som är ledamöter i kassans pensionsdelegation. Representation för länsstyrelserna har motiverats med att försäkringskassorna har kontakter med länsstyrelsernas folkbokföringsavdelningar avseende registreringen av de försäkrade och med de lokala skattemyndigheterna beträffande förändret av pensionsregister. Dessa kontakter har dock utfallit så väl att någon sådan representant numera inte behövs i kassans styrelse när det gäller att fatta ifrågavarande administrativa beslut.

Verket stannar därför för att föreslå att det i kassans styrelse inte skall ingå någon ledamot utsedd av socialstyrelsen resp. länsstyrelsen.

Övergångsvis bör enligt riksförsäkringsverket de av socialstyrelsen och länsstyrelserna utsedda ledamöterna kvarstå i sina uppdrag tills nuvarande mandatperiod utlöppt, dvs. intill utgången av år 1976.

Vid ett genomförande av förslaget skulle antalet styrelseledamöter bli tio i Stockholms läns allmänna försäkringskassa och åtta i övriga försäkringskassor. Specialregeln för försäkringskassa med ett verksamhetsområde som omfattar två landstingskommuner inom skilda län kan enligt verket utgå, eftersom det numera inte finns någon sådan kassa. Antalet suppleanter skulle bli i Stockholms läns allmänna försäkringskassa åtta och i övriga kassor sex.

Riksförsäkringsverket har slutligen övervägt om inte antalet ledamöter i Stockholms läns allmänna försäkringskassa borde kunna minskas till det som gäller för övriga kassor. Specialregeln för Stockholms läns allmänna försäkringskassa tillkom med anledning av sammanslagningen år 1971 av förutvarande försäkringskassan för Stockholms stad och förutvarande kassan för Stockholms län. Som skäl för särregeln anfördes främst att

kassan skulle komma att omfatta ett befolkningsunderlag av ca 1,4 milj. invånare, dvs. avsevärt flera invånare än någon annan kassa, samt att kassaområdets struktur i skilda avseenden skulle komma att bli mycket heterogen. Verket anser att frågan om styrelsens sammansättning i denna kassa ännu inte är mogen för en revision.

3.2 Översyn av vissa andra bestämmelser i 18 kap. AFL

Riksförsäkringsverket tar upp ytterligare några frågor rörande försäkringskassornas verksamhet. Dessa frågor avser kassornas möjligheter att biträda med kommunala arbetsuppgifter samt handläggningen i kassornas pensionsdelegationer och försäkringsnämnder.

Beträffande kommunal verksamhet föreslår riksförsäkringsverket att försäkringskassorna i två avseenden skall kunna biträda kommunerna med vissa arbetsuppgifter.

Det ena fallet gäller utbetalning av resekostnadsersättning i samband med den allmänna tandvård, som meddelas inom folktandvårdens organiserade barn- och ungdomstandvård. Frågan har enligt riksförsäkringsverket aktualiserats genom Landstingsförbundet, som önskar att ifrågavarande ersättning utbetalas genom försäkringskassorna. Verket anför bl. a. följande. Kostnader för resor i samband med tandvård ersätts av den allmänna försäkringen när det gäller dels vuxna försäkrade, dels barn och ungdomar som vårdas av specialist- eller specialtandläkare. Frågan om ersättning för resekostnader i samband med allmäntandvård inom den organiserade barn- och ungdomstandvården skall lösas genom landstingens försorg. Enligt Landstingsförbundets rekommendation skall därvid samma bestämmelser tillämpas som inom den allmänna försäkringen. Förbundet har framhållit att resekostnadsersättningen i flertalet fall betalas ut av landstingens centralkanslier. För att få en enhetlig bedömning är det enligt förbundet önskvärt att försäkringskassorna också får svara för utbetalningen av de reseersättningar som bekostas av landstingen.

Enligt riksförsäkringsverkets mening talar flera skäl för att försäkringskassorna i stället för landstingens centralkanslier betalar ut ifrågavarande ersättningar. Det är fördelaktigt för allmänheten då kassorna förfogar över ett stort antal lokalkontor. Föräldrar till barn som meddelats tandvård skulle kunna lyfta ersättningen i samband med annat besök hos kassan. Kassorna har också stor erfarenhet av att handlägga resekostnadsärenden. Verket föreslår därför att försäkringskassorna får svara för utbetalning av resekostnadsersättning för landstingens räkning i fråga om resor i samband med den allmäntandvård som ges i den organiserade barn- och ungdomstandvården.

Det andra fallet där enligt riksförsäkringsverket försäkringskassorna med fördel bör kunna biträda inom kommunal verksamhet gäller personal- och lokalsambruk mellan försäkringskassor och kommuner, särskilt i glesbygd. I en PM den 27 november 1973 drog verket upp vissa riktlinjer avseende gemensamma servicepunkter för försäkringskassor och

kommuner i sådana kommundelar som har litet befolkningsunderlag och som ligger långt från närmaste kommuncentrum eller annan tätort. Verket föreslog att tjänsteman som skulle svara för en sådan serviceenhet skulle anställas på deltidsbas av såväl försäkringskassan som kommunen. I remissyttranden som inhämtats har både länsstyrelser och försäkringskassor gett uttryck för en positiv inställning till syftet med förslaget, samtidigt som man från flera håll önskat större frihet att i organisatoriska och administrativa hänseenden åstadkomma en sådan samverkan.

För att försäkringskassorna skall kunna biträda med kommunala arbetsuppgifter krävs enligt verket ändring i 18 kap. 5 § AFL.

Beträffande pensionsdelegationerna framhåller riks-försäkringsverket att de frågor som handläggs av dessa — frågor om förtidspension, invaliditetstillägg, invaliditetsersättning och vårdbidrag — huvudsakligen gäller invaliditetsbedömning. Sedan den 1 juli 1972 kan dock äldre personer beviljas förtidspension på enbart arbetsmarknadsmässiga grunder sedan arbetslöshetsersättning utgått under viss tid. Eftersom handläggningen av dessa ärenden inte innebär någon invaliditetsbedömning föreslår verket att ifrågavarande ärenden handläggs på tjänstemannaplanet hos försäkringskassorna.

Även då det gäller försäkringsnämnderna, vilkas huvuduppgift är att fatta beslut i ärenden rörande inkomstprövade pensionsförmåner, föreslår riks-försäkringsverket en förenklad handläggning av vissa ärenden.

För att belysa mängden av ärenden som prövas av försäkringsnämnd uppger verket, att enligt en undersökning år 1972 handlades hos försäkringskassorna omkring 250 000 ärenden om kommunalt bostadstillägg. Vid genomförande av det i prop. 1974:132 framlagda förslaget om ändrade inkomstprövningsregler kommer antalet bostadstillägg att öka ytterligare. Verket framhåller att med hänsyn till utformningen av gällande bestämmelser måste varje ärende prövas av sammanträdande försäkringsnämnd vilket fördröjer ärendenas avgörande med i genomsnitt aderton dagar. Flertalet ärenden är enligt verket av rutinkaraktär. En år 1971 gjord undersökning visade att skälighetsprövning behövde göras i endast 5 % av antalet ärenden om bostadstillägg. Verket föreslår därför att större delen av de ärenden som f. n. prövas av försäkringsnämnd skall få avgöras genom beslut av nämndens ordförande. En sådan handläggning skulle vara till fördel för de försäkrade genom att ärendena skulle kunna avgöras snabbare än f. n. Även för försäkringskassorna skulle ett förenklat förfarande innebära påtagliga lättnader.

Vissa ärenden som innefattar olika bedömningsfrågor hör dock enligt verket även i fortsättningen avgöras vid sammanträde med försäkringsnämnd. Verket anser sålunda att från ordförandes beslutanderätt bör undantas bl. a. vissa uppräknade ärenden som gäller rätten till eller beräkningen av hustrutillägg eller kommunalt bostadstillägg enligt lagen (1962:392) om hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg till folkpension.

Riksförsäkringsverket föreslår att 18 kap. 23 § AFL ändras så att verket bemyndigas föreskriva att beslutanderätten i vissa ärenden får utövas av försäkringsnämndens ordförande.

4 Remissyttrandena

4.1 Personalrepresentation i allmän försäkringskassas styrelse m. m.

Förslaget att två personalrepresentanter jämte suppleanter skall ingå i försäkringskassas styrelse tillstyrks eller lämnas utan erinran av praktiskt taget samtliga remissinstanser. *Statens personalnämnd* framhåller för sin del att det är angeläget att den av statsmakterna beslutade reformen med ökat personalinflytande i myndigheternas styrelser vinner så bred anslutning som möjligt.

Riksförsäkringsverket har föreslagit att personalrepresentanterna skall utses av verket i enlighet med personalorganisationernas förslag. *Försäkringsanställdas förbund* – till vars yttrande i sin helhet *LO* ansluter sig – *TCO* och *Försäkringskasseförbundet* vill ha en annan ordning. *Försäkringsanställdas förbund* framhåller att förbundet organiserar drygt 98 % av personalen i försäkringskassorna och att de anställda inom varje kassa tillhör en lokal personalorganisation (avdelning) i förbundet. Förbundet föreslår att personalföreträdarna utses av den lokala personalorganisationen i varje kassa efter i övrigt samma regler som gäller för utseende av personalföreträdare i statlig myndighets styrelse. Riksförsäkringsverkets förslag tillstyrks uttryckligen av *riksrevisionsverket* och *länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län*.

Försäkringsanställdas förbund och *TCO* föreslår vidare att anställd i försäkringskassa eller riksförsäkringsverket eller ledamot i eller tjänsteman hos försäkringsdomstolen i sin egenskap av politiskt aktiv skall kunna utses till ledamot i kassastyrelse. Man framhåller att om fullmäktige eller landsting vill välja någon av de uppräknade till sin ledamot i en kassastyrelse, grundar sig ett sådant ställningstagande på de samhälls- och allmänpolitiska engagemang hon eller han gjort sig känd för. Att en ibland i liknande situationer ifrågasatt dubbel lojalitet skulle försvåra styrelsearbetet eller bli till nackdel för uppdragsgivarna tror personalorganisationerna inte på. Tvärtom bör den ingående kunskap om kassaverksamheten som en sådan ledamot besitter endast vara till fördel för uppdragsgivarna. Personalorganisationerna anser det viktigt att landsting och kommunfullmäktige får utse ledamöter i kassastyrelse med så få inskränkningar som möjligt. Det är osannolikt att dessa församlingar skulle till ledamot i styrelse utse någon som man anser inte fullvärdigt kan företräda uppdragsgivarna. *Försäkringsanställdas förbund* föreslår på samma grunder att de nämnda tjänstemännen också skall kunna utses till ledamot i pensionsdelegation eller försäkringsnämnd.

I fråga om förslaget att slopa de ledamöter i kassastyrelsen som nu utses av socialstyrelsen och länsstyrelsen går meningarna isär. *Socialstyrelsen* vill inte avstyrka förslaget i fråga om den av styrelsen utsedda

ledamoten med hänsyn till resultatet av en enkät som styrelsen genomfört bland samtliga av styrelsen utsedda ledamöter och suppleanter. Enkätsvaren gav enligt styrelsen vid handen att ärenden av medicinsk natur relativt sällan förekom vid kassastyrelsernas sammanträden. I knappt hälften av enkätsvaren ansåg man dock att den medicinska sakkunskap som läkaren i kassastyrelsen representerade inte utan olägenhet för ärendenas handläggning kunde ersättas genom utnyttjande av kassans förtroendeläkare eller läkare i pensionsdelegation. Förslaget att slopa ledamot utsedd av socialstyrelsen tillstyrks också av *statskontoret*, *riksrevisionsverket*, *TCO* och *Försäkringsanställdas förbund*. Motsatt uppfattning redovisas av *SACO* som framhåller värdet av den kunskap och erfarenhet som en läkare besitter i omgivningshygieniska, socialmedicinska och allmänmedicinska frågor även i åtskilliga fall där ärendena inte är av renodlat medicinsk karaktär. *SACO* anser den utökning av antalet styrelseledamöter i jämförelse med utredningsförslaget som härigenom uppkommer knappast utgör någon belastning från effektivitetssynpunkt.

Förslaget att i kassastyrelse inte längre skall ingå ledamot som utses av länsstyrelse tillstyrks av bl. a. *statskontoret*, *riksrevisionsverket*, *Försäkringskassaförbundet*, *TCO*, *Försäkringsanställdas förbund* och *länsstyrelserna i Jönköpings och Norrbottens län*. Riksrevisionsverket framhåller att kontakterna med folkbokföring och skattemyndighet enligt vad verket kunnat konstatera sker via andra kanaler, vilka synes fungera väl. *Länsstyrelsen i Stockholms län* uttrycker stor tveksamhet inför förslaget. Man hänvisar bl. a. till att debiteringen av socialförsäkringsavgifterna inom en nära framtid skall överföras från riksförsäkringsverket till länsstyrelse och lokal skattemyndighet och till den kontroll- och upplysningsverksamhet som genomförandet av beskattad sjukpenning medfört. *Länsstyrelsen i Örebro län* uttalar också tveksamhet inför förslaget att den av länsstyrelsen utsedde ledamoten skall utgå ur kassastyrelse. *Länsstyrelsen i Västernorrlands län* vill ha kvar länsstyrelserepresentanten i kassastyrelsen. Styrelsen anser det vara av stor betydelse att länsstyrelsen är representerad i kassans styrelse med hänsyn till de samordningsuppgifter som åvilar länsstyrelsen och till den allmänna överblicken över olika verksamheter inom länet som statsmakterna kräver av länsstyrelsen. Liknande synpunkter anförs av *länsstyrelserna i Göteborgs och Bohus* och *Malmöhus län*.

Bl. a. *Försäkringsanställdas förbund* tillstyrker att de av socialstyrelsen och länsstyrelsen utsedda ledamöterna övergångsvis kvarstår i sina uppdrag intill utgången av år 1976. *Försäkringskassaförbundet* å andra sidan ifrågasätter om inte mandattiden för dessa ledamöter bör avbrytas vid samma tidpunkt som de anställdas representanter träder in i styrelsen.

Förslaget att vice ordföranden skall ingå i kassastyrelsen som ledamot tillstyrks av bl. a. *försäkringsdomstolen*, *riksrevisionsverket*, *Försäkringskassaförbundet* och *länsstyrelsen i Västernorrlands län*. Riksrevisionsverket framhåller att den föreslagna ändringen innebär en bättre anpassning till vad som i allmänhet är praxis i styrelsesammanhang. *Försäkringsdom-*

stolen anser liksom *Försäkringskassaförbundet* att det bör övervägas om inte vice ordförande i pensionsdelegation skall ges ställning som ledamot av delegationen.

4.2 Övriga frågor

Den föreslagna utvidgningen av försäkringskassornas befogenheter att biträda andra myndigheter tillstyrks eller lämnas utan erinran av remissinstanserna. *Landstingsförbundet* uttalar i fråga om utbetalningen av reseersättningar vid specialisttandvård att det såväl ur landstingens som patienternas synpunkt är angeläget att de formella hindren för det ifrågavarande administrativa samarbetet mellan landstingen och försäkringskassorna undanröjs. *Statskontoret* tillstyrker förslaget om utbetalning av reseersättningar under förutsättning att syftet är att för relativt enkla ärendeslag förbättra servicen i vad avser kontakter med offentliga organ i glesbygdsområden. *Riksrevisionsverket* anser att om antalet ärenden är relativt få och om de i huvudsak kan bedömas som enkla ersättningsfall det bör övervägas om inte – som ett alternativ till riks-försäkringsverkets förslag – utbetalning bör kunna ske direkt vid folktandvårdsklinikerna.

Socialstyrelsen framhåller i fråga om personal- och lokalsambruk mellan försäkringskassor och kommuner att befolkningsunderlaget inom en del glesbygder inte är tillräckligt för att vissa socialvårdsuppgifter skall kunna fullgöras på ett godtagbart sätt. För befolkningen i dessa bygder skulle en gemensam närservice framstå som en klar förbättring. *Statens personalnämnd* påpekar att arbetsgivaransvaret i fråga om t. ex. personalhälsövård, arbetsmiljö och personalutveckling bör klarläggas genom överenskommelse mellan försäkringskassa och kommun innan serviceenheten inrättas så att inte personalsambruk medför sämre anställningsförhållanden än eljest. Möjligheterna bör prövas att ta fram en standardöverenskommelse.

Förslaget att vissa av pensionsdelegationernas ärenden skall handläggas på tjänstemannaplanet tillstyrks av bl. a. *statskontoret*, *riksrevisionsverket* och *Försäkringskassaförbundet*. *Statskontoret* anser att en prövning av delegationens sammansättning bör göras när erfarenheter vunnits av handläggningen av de aktuella förtidspensionsärendena utanför pensionsdelegation.

Riksrevisionsverket och *länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* tillstyrker förslaget om ordförandebeslut i vissa ärenden i försäkringsnämnderna. Verket ifrågasätter om det inte är möjligt att gå ännu längre och genomföra en delegering av vissa ärendegrupper till tjänstemannaplanet.

Statskontoret tar i sitt remissyttrande upp försäkringsnämndernas verksamhet till en mer allmän bedömning. *Statskontoret* framhåller bl. a. att ett väsentligt motiv för att inrätta försäkringsnämnderna år 1955 var att övergångsvis ta till vara den administrativa kunskap som man ansåg fanns i de erkända kassornas styrelser, ett motiv som numera torde ha fallit

bort. När det gäller prövningen av ansökningar om kommunalt bostadstillägg, som är försäkringsnämndernas huvudsakliga arbetsuppgift, konstaterar statskontoret att majoriteten av ärendena sakgranskas endast av föredragande tjänsteman från lokalkontor. Statskontoret erinrar vidare om att utvecklingen inom taxeringen går mot tjänstemannabeslut i ärenden som för den enskilde har betydligt större konsekvenser än besluten om kommunala bostadstillägg. Om beslut avseende kommunala bostadstillägg skulle fattas av försäkringskassornas lokalorgan skulle handläggningstiderna för samtliga ärenden minskas med ca två veckor och kostnadsbesparingen uppgå till ca två milj. kr. årligen. På bl. a. dessa grunder föreslår statskontoret att behovet av försäkringsnämnderna inom den allmänna försäkringens administration utreds.

5 Departementschefen

5.1 Personalrepresentation i allmän försäkringskassas styrelse m. m.

Frågan om de anställdas medverkan i myndigheters och företags högsta ledningsorgan har varit aktuell i olika sammanhang under senare tid. I kommuner och landstingskommuner har de anställda försöksvis beretts ökad möjlighet att närvara vid styrelses och nämnds arbete. På det statliga området har riksdagen beslutat om styrelserepresentation för anställda i statliga myndigheter (prop. 1974:1 bil. 2, InU 1974:4, rskr 95).

Riksförsäkringsverket har på Kungl. Maj:ts uppdrag utrett frågan om behörighet för anställd att vara ledamot av försäkringskassas styrelse. Verket har därvid föreslagit att i försäkringskassas styrelse skall ingå två personalrepresentanter. Förslaget har genomgående fått ett positivt bemötande vid remissbehandlingen. Jag vill understryka uttalandet av statens personalnämnd att det är angeläget att den av statsmakterna beslutade reformen om ökat personalinflytande i myndigheternas styrelser vinner så bred anslutning som möjligt. Jag föreslår således att de anställda bereds möjlighet till representation i försäkringskassornas styrelser. Som riksförsäkringsverket föreslagit bör i försäkringskassas styrelse få ingå två personalrepresentanter jämte suppleanter.

Riksförsäkringsverket har föreslagit att personalrepresentanterna i försäkringskassas styrelse skall utses av verket i enlighet med arbetstagarorganisationens förslag. Några remissinstanser har ifrågasatt denna ordning för att utse personalföreträdare och vill i stället att dessa direkt skall utses av den lokala personalorganisationen i varje kassa. Enligt min mening bör för försäkringskassa gälla samma regler för att utse personalföreträdare som statsmakterna nyligen har beslutat beträffande personalföreträdare i statlig myndighets ledning. Jag föreslår således att dessa regler, som innebär att personalföreträdare skall utses av regeringen på förslag av arbetstagarorganisation, skall gälla även beträffande personalföreträdare i försäkringskassas styrelse. Försäkringsanställdas förbund organiserar drygt 98 % av personalen i försäkringskassorna. Enligt

reglerna beträffande de statliga myndigheterna följer därav f. n. att personalrepresentanterna kommer att utses på förslag av detta förbund.

Som riksförsäkringsverket föreslagit bör regeringen få bemyndigande att besluta om den närmare utformningen av bestämmelserna om personalrepresentanternas funktioner i kassastyrelserna. Det är därvid naturligt att anknyta till vad som gäller enligt kungörelsen (1974:224) om personalföreträdare i statlig myndighets styrelse m. m. Enligt dessa regler har personalföreträdare i myndighet med lekmannastyrelse rätt att närvara och yttra sig vid all handläggning i styrelsen. Vid handläggning av fråga som inte har avseende på det slag av verksamhet som myndigheten skall bedriva är personalföreträdare ledamot i styrelsen, och han deltar då i besluten med samma rättigheter och skyldigheter som annan ledamot.

Det är självfallet av största betydelse att den som är ledamot i kassastyrelse i denna egenskap kan hävda en självständig hållning och känna sig obunden av sin ställning i andra sammanhang. Överväganden av detta slag torde ligga bakom det nuvarande förbudet i AFL mot att vara ledamot i kassastyrelse för den som är ledamot i eller tjänsteman vid försäkringsdomstolen eller som är i riksförsäkringsverkets eller allmän försäkringskassas tjänst. Vid remissbehandlingen har Försäkringsanställdas förbund — med instämmande av LO — och TCO framhållit att det dock beror på vederbörandes allmänpolitiska engagemang om landsting eller kommunfullmäktige vill välja någon av de uppräknade till sin ledamot i en kassastyrelse och att nämnda förbud därför borde slopas. Jag delar denna uppfattning och anser att det inte längre finns anledning att i lagstiftningen behålla de nuvarande obehörighetsreglerna. Jag föreslår således att det nämnda förbudet att vara ledamot i kassastyrelse upphävs. Motsvarande förbud att vara ledamot i pensionsdelegation och försäkringsnämnd bör samtidigt upphävas.

I riksförsäkringsverkets utredning föreslås att ledamöter i försäkringskassas styrelse inte längre skall utses av socialstyrelsen och länsstyrelse. I denna fråga är remissopinionen delad. Beträffande den av socialstyrelsen utsedde ledamoten-läkaren avstyrks förslaget endast av SACO, medan socialstyrelsen anser sig kunna biträda förslaget bl. a. med hänsyn till att en enkät har visat att ärenden av medicinsk natur relativt sällan förekommer vid styrelsesammanträdena. Förslaget att i kassastyrelse inte längre skall ingå ledamot som utses av länsstyrelse tillstyrks av flertalet remissinstanser, däribland två länsstyrelser, medan övriga hörda fem länsstyrelser antingen är tveksamma till förslaget eller avstyrker detta.

För att försäkringskassornas styrelser skall kunna arbeta på ett smidigt och effektivt sätt är det viktigt att antalet ledamöter i styrelsen inte blir för stort. Jag har vid avvägningen av styrelserepresentationen kommit fram till att det inte längre finns tillräckliga skäl att behålla socialstyrelsens och länsstyrelsernas representanter i försäkringskassas styrelse. Jag ansluter mig följaktligen till riksförsäkringsverkets av flertalet remissinstanser biträdda förslag.

Enligt nuvarande bestämmelser utses en suppleant för varje ledamot i försäkringskassas styrelse, således även för ordföranden. Vid förfall för

ordföranden föres ordet av den suppleant som utsetts för honom. Från försäkringskassorna har man för riksförsäkringsverket framhållit det otillfredsställande i att kassastyrelsens vice ordförande endast har en suppleantpost. Verket som delar denna uppfattning har föreslagit att det i kassans styrelse skall ingå en av regeringen utsedd ledamot som tillika är vice ordförande. Jag anser för min del att vice ordförande i kassastyrelsen bör ges möjlighet att aktivt delta i styrelsens arbete som ledamot och biträder därför riksförsäkringsverkets förslag.

Försäkringsdomstolen och Försäkringskasseförbundet har i sina remissyttranden föreslagit att även vice ordförande i pensionsdelegation, som f. n. är suppleant, skall få ställning som ledamot i delegationen. Motivet för att ge vice ordförande i kassastyrelse ställning av ledamot gäller enligt min mening på motsvarande sätt vice ordförande i pensionsdelegation. Jag ansluter mig därför till förslaget att ge honom ställning av ledamot i delegationen.

Vad jag här förordar innebär att försäkringskassas styrelse framdeles kommer att utgöras av ordförande och vice ordförande utsedda av regeringen, fyra (i Stockholms läns allmänna försäkringskassa sex) av landstinget eller kommunfullmäktige utsedda ledamöter samt två personalföreträdare utsedda av regeringen på förslag av arbetstagarorganisation.

Pensionsdelegation får enligt förslaget i framtiden åtta ledamöter. Dessa blir ordföranden och vice ordföranden i kassans styrelse, två av socialstyrelsen utsedda läkare, två av riksförsäkringsverket utsedda ledamöter som skall ha särskild erfarenhet av arbetsförhållanden och två av landstinget eller kommunfullmäktige utsedda ledamöter. F. n. kan regeringen utse särskild ordförande i pensionsdelegation. Detsamma bör i fortsättningen gälla beträffande vice ordförande.

Enligt nuvarande bestämmelser fastställer regeringen arvode och annan ersättning till ordförande i kassastyrelse och till ledamot av pensionsdelegation. Till annan ledamot av kassastyrelse än ordförande fastställer däremot riksförsäkringsverket arvode och annan ersättning. Jag förordar i detta sammanhang att det införs en enhetlig ordning. I fortsättningen bör regeringen fastställa arvode och annan ersättning till samtliga ledamöter av både kassastyrelse och pensionsdelegation.

Jag anser i likhet med riksförsäkringsverket att nuvarande specialregler för försäkringskassa med ett verksamhetsområde som omfattar två landstingskommuner inom skilda län – vilket numera inte förekommer i praktiken – kan utgå.

De nya reglerna om styrelserepresentation m. m. kräver ändring i 18 kap. 1, 7, 9, 10, 16, 20, 21 och 25 §§ AFL. Ändringarna bör träda i kraft den 1 januari 1975. Det innebär bl. a. att vice ordförande i kassastyrelse och i pensionsdelegation bör få ställning av ledamot från denna tidpunkt. De av socialstyrelsen och länsstyrelsen utsedda ledamöterna bör som riksförsäkringsverket föreslagit kvarstå i sina uppdrag tills nuvarande mandatperiod löpt ut, dvs. intill utgången av år 1976.

5.2 Övriga frågor

De allmänna försäkringskassorna får enligt en uttrycklig bestämmelse i AFL (18:5) inte utan stöd av särskilt lagstadgande bedriva annan verksamhet än som anges i AFL eller i bestämmelser som utfärdats med stöd av denna lag. Kassorna är dock skyldiga att i den mån Kungl. Maj:t förordnar biträda vid administrationen av statlig social försäkrings- eller understödsverksamhet. Sedan den 1 januari 1974 har kassorna hand om administrationen av de allmänna barnbidragen och av utbetalningen av kontant arbetsmarknadsstöd.

Riksförsäkringsverket har föreslagit att kassorna i två avseenden skall kunna biträda kommunerna i deras arbetsuppgifter. Den ena frågan gäller medverkan vid utbetalning av vissa reseersättningar från landstinget i samband med tandvård som meddelas inom den av folktandvården organiserade barn- och ungdomstandvården. Förslaget, som har tillstyrkts eller lämnats utan erinran av remissinstanserna, innebär att landstingen med bibehållet kostnadsansvar kan avlastas det administrativa arbetet med dessa ersättningsärenden. Samtidigt får allmänheten en bättre service genom att utbetalning kan ske vid de många lokalkontor som kassorna förfogar över. Jag föreslår därför att försäkringskassorna på detta sätt får möjlighet att biträda med handläggningen av ifrågakvarande ärenden.

Det andra fallet av medverkan av försäkringskassorna vid kommunal verksamhet som föreslagits av riksförsäkringsverket gäller personal- och lokalsambruk mellan försäkringskassor och kommuner särskilt i glesbygd. Förslaget skall ses mot bakgrund av att riksförsäkringsverket har dragit upp riktlinjer för att anordna gemensamma servicepunkter för försäkringskassor och kommuner på platser med litet befolkningsunderlag och långt avstånd till kommuncentrum eller tätort. Avsikten är att tjänsteman vid serviceenhet skall anställas på deltid av såväl försäkringskassan som kommunen och att kassan och kommunen skall ha kostnadsansvar för var sin del av verksamheten.

En sådan anordning med gemensamma servicepunkter ligger i linje med den uppfattning som socialutredningen redovisat i hithörande frågor i sitt principbetänkande (SOU 1974:39) Socialvården, Mål och medel. Socialutredningen framhåller att det för att tillgodose det närhetskrav som bör uppställas vid utformningen av socialvårdsorganisationen kan vara lämpligt att lokalisera socialvårdsorgan tillsammans med andra samhälleliga serviceorgan, bl. a. försäkringskassor, i olika delar av kommunen eller i större bostadsområden. Jag vill också erinra om den omfattande försöksverksamhet som sedan några år bedrivs i olika delar av landet med socialcentra m. m. och där i vissa fall försäkringskassornas verksamhet tillhör de viktigaste funktionerna. Med det anförda ansluter jag mig till riksförsäkringsverkets förslag.

Utvidgningen av försäkringskassornas verksamhet medför en ändring av bestämmelserna i 18 kap. 5 § AFL.

Riksförsäkringsverket har vidare föreslagit vissa ändringar när det gäller

handläggningsrutinerna för ärenden som avgörs av pensionsdelegation och försäkringsnämnd. I fråga om pensionsdelegationerna framhåller verket att de frågor som prövas av delegationerna, nämligen förtidspension, invaliditetstillägg, invaliditetsersättning och vårdbidrag, huvudsakligen gäller invaliditetsbedömning. Äldre förvärvsarbetande kan sedan den 1 juli 1972 beviljas förtidspension på enbart arbetsmarknadsmässiga grunder sedan arbetslöshetsersättning utgått under viss tid. Sistnämnda ärenden, som inte innebär någon invaliditetsbedömning, skall enligt verkets förslag handläggas på tjänstemannaplanet hos försäkringskassorna i stället för i pensionsdelegation. Jag biträder verkets förslag som tillstyrkts av bl. a. statskontoret, riksrevisionsverket och Försäkringskassaförbundet. Förslaget medför en ändring i 18 kap. 20 § AFL.

Försäkringsnämnderna har till huvudsaklig uppgift att fatta beslut i ärenden rörande inkomstprövade pensionsförmåner, framför allt hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg till folkpension. Flertalet ärenden är enligt riks-försäkringsverket av rutinkaraktär. En undersökning år 1971 visade att skälighetsprövning behövde göras i endast ca 5 % av antalet ärenden om bostadstillägg. Verket har föreslagit att större delen av de ärenden som f. n. prövas av försäkringsnämnd skall kunna avgöras genom beslut av nämndens ordförande. Ärendena kan då bli snabbare avgjorda. Jag ansluter mig till riks-försäkringsverkets förslag som tillstyrkts av bl. a. riksrevisionsverket. Ärenden som innefattar olika bedömningsfrågor bör som verket föreslagit undantas från ordförandens beslutanderätt. Förslaget medför en ändring i 18 kap. 24 § AFL.

Riksrevisionsverket och statskontoret har vid remissbehandlingen uttalat sig för en delegering av vissa ärendegrupper till tjänstemannaplanet resp. en utredning om behovet av försäkringsnämnder inom den allmänna försäkringens administration. Med anledning härav vill jag framhålla att frågan om ytterligare ändringar när det gäller denna del av försäkringskassornas verksamhet tills vidare bör anstå i avvaktan på det utredningsarbete som f. n. pågår bl. a. inom pensionsområdet.

Jag vill slutligen ta upp en annan fråga som berör en bestämmelse som är gemensam för den allmänna försäkringens olika grenar och som har aktualiserats av riksskatteverket i en skrivelse. Frågan gäller bestämmelsen i 20 kap. 6 § AFL enligt vilken fordran på ersättning enligt AFL som innestår hos riks-försäkringsverket eller allmän försäkringskassa inte får utmätas. Bestämmelser om utmätning i lön och införsel kan dock tillämpas beträffande pension resp. sjukpenning. Enligt riksskatteverket har denna bestämmelse om förbud mot utmätning visat sig hindra utmätning av tandläkares rätt till ersättning för utfört arbete enligt tandvårdstaxan (1973:638). Verket hemställer därför om en ändring i denna bestämmelse så att utmätning möjliggörs, då det här är fråga om ersättning för utförd arbetsprestation. Det bör erinras om att enligt den allmänna tandvårdsförsäkringens regler försäkringskassan betalar hälften och ibland mer av arvudet enligt taxa till tandläkaren genom tandvårdsersättning medan återstoden betalas av den försäkrade direkt till tandläkaren genom patientavgift. Tandvårdsersättning utbetalas månads-

vis av försäkringskassan till tandläkaren. Jag vill framhålla att den nämnda bestämmelsen i 20 kap. 6 § AFL har tillkommit av sociala skäl för att skydda förmåner som försäkrad har enligt lagen. Däremot har det inte varit avsikten att inom den allmänna försäkringens ram freda en ersättning för utförd arbetsprestation från utmätning. Jag föreslår därför att 20 kap. 6 § AFL förtydligas så att det klart framgår att det endast är försäkrads fordran på ersättning enligt AFL som berörs av bestämmelsen. En regel i samma paragraf om förbud mot överlåtelse av rätt till ersättning innan ersättningen är tillgänglig för lyftning bör på motsvarande sätt förtydligas.

De i detta avsnitt föreslagna ändringarna i AFL bör träda i kraft den 1 januari 1975.

6 Hemställan

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att antaga inom socialdepartementet upprättat förslag till lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Britta Gyllensten

Innehållsförteckning

	Sid.
Propositionen	1
Propositionens huvudsakliga innehåll	1
Lagförslag	2
Utdrag av statsrådsprotokollet den 25 oktober 1974	8
1 Inledning	8
2 Gällande bestämmelser	8
2.1 Allmän försäkringskassas styrelse	8
2.2 Vissa andra bestämmelser i 18 kap. AFL	9
3 Riksförsäkringsverkets förslag	10
3.1 Personalrepresentation i allmän försäkringskassas styrelse m. m.	10
3.2 Översyn av vissa andra bestämmelser i 18 kap. AFL	12
4 Remissyttrandena	14
4.1 Personalrepresentation i allmän försäkringskassas styrelse m. m.	14
4.2 Övriga frågor	16
5 Departementschefen	17
5.1 Personalrepresentation i allmän försäkringskassas styrelse m. m.	17
5.2 Övriga frågor	20
6 Hemställan	22

